

— R. *d. maj.* partium ut discretarum et distinctarum, *n*; ut continuatarum per illud instans, *c.* — *c. d. min.*

Objic. 5° Existentia rei cujusque debet proportionari essentiae ejus rei; *a.* essentia temporis est continua, divisibilis; *e.* — R. *tr. maj.* — *d. min.* essentia temporis totius, *c*; temporis actu existentis praesentis, *n*; — *d. par. cons.*

LIBER QUARTUS.

ORGANOLOGIA.

PROOEMIUM.

Prima parte metaphysicae specialis de mundo nostro corporeo actum; at corpora, corporumque operationes generice inspecta fuerunt, sub qua nimirum ratione corpora sunt, nullo modo inter viventia et inertia discrimen observando. At quum multa supersint in nostro mundo phaenomena contemplanda, corporalia quidem, sed quatenus corpora speciatim ut viventia considerentur, quae facta et essentialiter ab aliis differant, et naturas essentialiter diversas manifestent; ideo separato libro addenda jam sunt quae cognitionem nostri mundi corporei completam faciant.

1° *Definitur psychologia organica* seu *organologia* scientia metaphysica corporum viventium. Neque enim de corporibus non viventibus aliud restat philosophandum, praeter dicta in cosmologia, neque de ipsis viventibus, qua parte generica cum aliis conveniunt, sed qua parte altera ab iis differunt.

2° *Objectum* igitur est ipsa vita corporalis eorum corporum, cum omni sua manifestatione. Atque haec vita quum in ipso etiam homine existat, ipse etiam homo quatenus corporalis, vegetans, et sensitivus, non tamen quatenus est intelligens, ad objectum hujus tractatus pertinet. De vita autem intellectuali seu inorganica sermo veniet in alio sequente libro.

3° *Finis* hujus libri est, ut intimam naturam organorum, eorum vitam, atque ipsius organice viventis essentiam introspeciamus.

4° *Medium* studii circa haec corpora, sicut circa corpora in genere, est ut

ex variis naturalibus scientiis facta legesque edocti, causas atque intimas rationes penetrare conemur.

5° *Comparatio* igitur hujus scientiae cum aliis illis scientiis naturalibus ea est, ut post ultimas earum legitimas conclusiones, ipsa ulterius ad intimiores causas, metaphysicasque considerationes assurgens, causas ultimas inspicens, conclusiones de ipso esse illorum corporum stabilit. Neque enim ad eas considerationes sese aliae scientiae extendunt, corpora viventia nimirum respicientes :

circa organa

{ quoad dispositionem et usum — — — — — physiologia.
 { quoad intimam texturam ex minimis elementis — — — — — anatomia.

circa minima elementa ipsa

{ quoad structuram — — — — — histologia.
 { quoad mutationes intimas substantiales — — — — — chemia organica.

circa figuram externam et phaenomena vitalia

{ in mere vegetativis — — — — — botanica.
 { in sensitivis — — — — — zoologia.

6° *Methodus* vero hujus nostrae organologiae eadem esse debet atque in cosmologia fuit, ut nempe ex factis certis ad causas, ex phaenomenis ad proprietates ac principia, inde ad ipsam rerum essentiam et ordinem concludamus : analytice et a posteriori. In memoriam igitur hic omnino revocanda ea sunt quae in ontologia de actibus et de potentiis activis dicta sunt.

7° *Divisio* hujus libri praesentis ea erit ut prius vitae notiones generales, dein utriusque vitae organicae analysis proponatur :

Caput I. De vita in genere.

Caput. II. De vita vegetativa.

Caput III. De vita sensitiva.

CAPUT I.

DE VITA IN GENERE.

Toto hoc primo capite nihil fere stricte probatur, neque enim id fieri sine petitione principii posset, quum multa praesupponantur, quae per decursum libri paulatim evolvenda et exponenda, imo et probanda sunt. Igitur per modum introductionis ad sequentia potius generaliores notiones proponuntur et in conspectu jam exhibentur, quae quanta veritate nitantur, postea pedetentim apparebit.

Propositio 1.

Vita reponenda est in facultate qua ens seipsum movet, continuo se perficit, immanenter agit.

Stat. quaest. 1) Quaeritur quomodo ex potentiis activis dignosci possint

viventia a non viventibus; — intendimus autem viventia creata, nam in Deo omnia sunt analogico sensu dicenda.

2) Ex actibus quibus viventia distinguuntur a non viventibus cognoscimus eorum facultatem qua vivunt. Actus illi vocantur vita in actu secundo; ipsa facultas : vita in actu primo. — Vitam definimus non prout in actu secundo, sed in actu primo; entia enim vivunt quamdiu habent facultatem etiamsi non actuatam. Vita in actu primo est vita substantialis; in actu secundo est vita accidentalis, minus proprie dicta.

Notiones. 1) *Se movere* : non de motu locali solum, sed de omni vera actione ad quam ens in seipso principium habet, et cujus terminus intrinsecus effectus in ipso agente manet.

Se perficere : ut perfectio ad quam actio per se et proxime tendit, sit vel causetur in subjecto agente. At dicitur perfectio non absolute, sed saltem sub aliquo respectu.

Immanenter agere : agit qui aliquid producit; *immanenter* si effectus productus manet in ipso agente, non transit in aliud (proxime); ergo requiritur processus a subjecto (ex interno principio), et reductus, i. e. agens sit etiam terminus actionis patiens.

Hae tres determinationes igitur fere recidunt in idem, sed pro specie entis, aliud alio facilius innotescit.

2) Jam ex ontologia notum supponimus quomodo distinguenda sint agens, actio, terminus, objectum; et quomodo saepe objectum et terminus sint idem.

3) Non intendimus definitionem vitae strictam dare, non enim per genus et differentiam datur, sed per descriptionem ex effectibus.

Prob. 1° (via descensus). Vitae notio invenitur si in manifeste viventibus sumuntur notae quae dum adsunt, vivens constituunt, dum absunt, mortuum constituunt; *a.* tales notae sunt : posse se movere, se perficere, immanenter agere; *e.*

Ad min. Manifeste vivunt animalia; *a.* tamdiu vivit animal, quamdiu habet facultatem se movendi, se perficiendi, immanenter agendi, et tamdiu illam habet quamdiu vivit; *e.*

Prob. 2° (via ascensus). Notio generalis vitae invenitur si sumitur elementum commune singularum specierum vitae; *a.* diversae operationes vitales singularum specierum elementum commune habent : triplicem hanc facultatem; *e.*

Prob. min. 1 part. (vitae vegetativae). 1) Nutritio et augmentatio : *a)* sunt *motus sui ipsius* : planta arripit elementa, convertit in suam substantiam, et hanc auget; *e.* agit circa suam substantiam, seu movet se (latiori sensu).

b) sunt *perfectio sui* : planta perficit suam substantiam, sustentat se, pulchriorem se facit; etc.

c) sunt *actio immanens* : hae actiones qua tales sunt in ipsa planta, neque exeunt ex ea in aliud.